

T

ES

S

*TERHI
TARKIAINEN*

*ELI
KUINKA VERET
SEISAUTETAAN*

TAMMI

A

TERHI TARKIAINEN

Tessa,

eli kuinka veret seisautetaan

TAMMI

HELSINKI

Alfred Kordelinin säätiö ja Taiteen edistämiskeskus ovat apurahoillaan mahdollistaneet tämän teoksen kirjoittamisen.

© Terhi Tarkiainen ja Tammi 2024
Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä
ISBN 978-952-04-6233-8
Painettu EU:ssa

*Join the Scottish revolution
Freedom must be won by blood
Now we call for revolution
Play the pipes and cry out loud*

SABATON, "BLOOD OF BANNOCKBURN" ALBUMILTA
The Last Stand (2016)

*And beauty and love's the reward of the brave,
And I must deserve it before I can crave.*

ALLAN RAMSAY, *Lochaber No More* (n. 1724)

I OSA

Haava

Edinburgh, tammikuu 1753

1. luku,

jossa vajasta löytyy isokokoinen yllätys

Hän oli aina se, jonka täytyi uskaltaa.

Sitä Tessa ajatteli puristaessaan puukkoa hiestä märin sormin. Ase itsessään oli kelvollinen, hyvässä terässä kuten kaikki hänen ja Queenien talon veitset. Ongelma oli siinä, että mutaisen kuokan olalleen kohottanut Queenie saattoi pysytellä tunkeilijasta turvallisen etäällä, kun taas Tessan oli mentävä aivan likelle, jotta hänen aseestaan olisi minkään maailman hyötyä. Kirves, sirppi ja muut käytännöllisen terävät työkalut roikkuivat sisällä vajassa, missä niistä ei ollut nimeksikään iloa heille mutta sitäkin enemmän vajaan murtautuneelle roistolle.

Pirstoutuvan lasin ääni oli herättänyt heidät, mutta nyt kovimmat rymähdykset olivat haipuneet tammikuisen kirpeään yöhön. Tessan hengitys huurusi ja hänen silkki-tohvelinsa liukastelivat hyhmäisellä pihamaalla, kun he hivutautuivat Queenien kanssa lähemmäs vajaa.

Samassa sisällä taas liikuttiin eikä vieläkään järin sulavin askelin. Tyhjä peltisanko kaatui kumeasti ja halkopino sortui kopisten maalattialle. Meteliä seurasi matalaa sadattelua gaeliksi. Ääni oli tarpeeksi miehinen, jotta vajan ulkopuolella värjöttelevät naiset tiesivät pelätä.

Henkeään pidätellen Tessa laski lyhdyn maahan ja tarttui puiseen ovenripaan. Queenie hänen vieressään oli kohottanut kuokkansa valmiina möyhentämään tunkeutujan.

Tessa kiskaisi huteran oven auki ja odotti hetken, syök-syisikö sieltä jotain ulos. Kun ketään ei näkynyt, hän työnsi ensimmäisenä sisään lyhtynsä. Noen tummentamien lasien suojassa kitkutti pieniliekkinen kynttilä, josta ei ollut valaisemaan kuin puolet vajan maalattialla makaavasta miehestä. Sillä mies se oli ja suuri kuin mikä.

Tessa otti askeleen peremmälle ja kohotti lyhtyä, kunnes pysyi hahmottamaan vastustajan koko tämän valtavassa mitassa.

Mies täytti kaiken tilan tyhjinä nököttävistä omenatynnyreistä aina täpötäysiin siemensäkkeihin vastakkaisessa nurkassa. Yllään hänellä oli risainen nuttu ja paita, housuissa näkyi enemmän kuraa kuin kangasta ja kenkien virkaa toimitivat surkean reikäiset nahkatossut. Kasvonpiirteitä hädin tuskin erotti ihoa peittävän lian ja parransängän alta. Silmät olivat kiinni, mies oli kenties lyönyt pänsä kaatuessaan.

Tessa astui lähemmäs ja potkaisi tunkeutujan säärtä terävästi. ”Kuka olette ja mikä on asianne?”

Mies havahtui ja tuijotti Tessaa ja Queenieta silmät säikähdyksestä suurina. Sitten hän nosti kättään ja suuntasi pistoolin piipun suoraan heitä kohti.

Tessa kirosi, ettei ollut huomannut asetta ajoissa.

”Kenen talo tämä on?” muukalainen vaati tietää. Äänessä oli tuohtumusta, ikään kuin mies olisi kokenut oikeudekseen kuulla, ketä oli tullut ryöstämään.

Queenie astui esiin puutarhurin työkalu yhä koholla, vaikka vastassa oli tuliase.

”Olen Mary Macintosh, tämän talon emäntä, ja vaadin saada tietää, mitä teette minun vajassani”, hän ilmoitti sekä ääni että kuokka täristen.

Queenie käytti varsinaista etunimeään niin harvoin, että se särähti Tessan korvaan. Hänelle Queenie oli Queenie, yhtä varmasti kuin Mary oli skottien kuningatar.

”Rouva hyvä, tarvitsen apua”, mies korahti. Aseen piippu notkahti hieman, mutta nousi sitten taas osoittamaan heitä.

Samassa Tessa tunnisti tuoksun, joka oli lehahtanut ilmaan tunkeutujan liikuttaessa kättään. Eikä se ollut ruudin hajua.

”Vuodatte verta”, Tessa totesi, siirsi lyhtyä lähemmäs miestä ja tarkasteli tätä uteliaana. ”Saitteko puukosta vai miekasta?”

”Saakelin engelsmannien väkipyssy se oli”, mies vastasi ja sylkäisi viereensä lattialle. ”Punatakit pääsivät yllättämään linnavuoren juurella. Ampuivat hauleilla suoraan vatsaan.”

”Kylkeen”, Tessa korjasi. Koko vasen puoli miehen nutusta näytti olevan verestä märkä, ja kankaassa erottui yksi, verrattain pyöreä repeämä. ”Herraa ampunut ase taisi sittenkin olla musketti eikä väkipyssy. Lyijykuula on tehnyt ison reiän.”

Itsekseen Tessa mietti, että jos miestä tosiaan olisi ammuttu hauleilla vatsaan, hän ei oikeastaan voisi tehdä muuta kuin jäädä kuuntelemaan, oliko tällä lausuttavana viimeisiä sanoja. Verenvuoto oli runsasta, mutta koska mies yhä hengitti ja kiroili, kuula ei ollut voinut osua mihinkään elintärkeään. Siitä iloitseminen tuntui samalta kuin airojen löytäminen vuotavasta veneestä.

Queenie kumartui Tessan puoleen ja kuiskasi: ”Jos tuo on punatakkien tekosia, meidän on autettava häntä.”

”Entä jos sotilailta oli hyvä syy ampua?” Tessa kuiskasi takaisin. ”Sekään ei olisi tavatonta.”

Queenien katse oli kuitenkin niin päättäväinen, että Tessa tiesi jo hävinneensä. Huokaisten hän kääntyi takaisin haa-voittuneen puoleen.

”Kuulkaa, olette väärässä paikassa.”

Mies pudisti kiivaasti päätään. ”Tarvitsen välskäriä. Tänne minut neuvottiin.”

”Juuri siksi sanonkin, että olette väärässä paikassa. Jaksat- teko kävellä?” Tessa kysyi, vaikka oli selvää, ettei mies olisi kyennyt edes seisomaan.

”Juu, huilaan tässä tovin ja kipaisen sitten oikealle ovelle. Kunhan vain neuvotte, mihin suuntaan”, mies sanoi ja alkoi yskiä rajusti.

Kun köhiminen taukosi, Tessa vei lyhdyn lähemmäs miehen kasvoja. Huulilla ei näkynyt veritippoja, mikä oli jälleen lupaava merkki.

Tessa harkitsi hetken, ennen kuin kääntyi taas Queenien puoleen.

”Olivatko kottikärryt yhä seinän vierustalla?”

”Taisivat olla.”

Queenie laski kuokan kädestään ja riensi ulos.

Ilman Queenieta seisomassa Tessan takana vajan aukinai- sesta ovesta pääsi sisään hiukan enemmän pilvisen talviyön hämärää. Nokinen lyhty pölläytti savukiehkuran ikään kuin olisi hengähtänyt helpotuksesta, kun sen ei tarvinnut enää vastata kaikesta valaistuksesta.

Haavoittunut tunkeutuja oli laskenut aseensa, tai kenties hän luuli yhä tähtäävänsä Tessaa, vaikka pyssykäsi oli aikaa sit- ten pettänyt alta. Mies hengitti nopein ja kevyin henkäyksin, mutta mitään pulputusta tai korinaa ei onneksi kuulunut. Ken- ties tässä uppoavassa ruuhessa oli airojen lisäksi myös äyskäri.

Kun Queenie palasi, Tessa raivasi vajan lattian tyhjäksi, jotta kiikkerät kottikärryt saatiin aivan miehen vierelle. Hei- dän kammetessaan miestä kärryihin tämä ulvahteli kivusta ja hangoitteli vastaan, muttei enää sentään yrittänyt vahingoittaa heitä. Pitkän ähellyksen jälkeen potilas retkotti jotenkuten kärryjen kyydissä ja valitti tauotta.

”Mihin... mihin te minut viette?” mies sopersi heilutellen pistooliaan karkeasti Tessan ja Queenien suuntaan. Käsi tosin tärisi niin, että laukaus tuskin olisi osunut edes vajan seinään, vaikka he olivat vielä sisäpuolella.

”Enkö minä juuri sanonut, että olette väärässä paikassa? Viemme teidät nyt *oikeaan* paikkaan”, Tessa vastasi tarttuesaan kottikärryjen aisaan. Queenie otti toisen aisan, ja yhdessä he puskiivat kuormansa ensin ulos vajasta, sitten roudan runtelemaa polkua pitkin takapihan poikki.

Mies vinkaisi tuskasta aina kärryjen osuessa kiveen tai kuoppaan ja tähtäili pistoolillaan yötaivasta, jota hänen uhkailunsa tuskin hätkähdyttivät.

Heidän onnekseen matka oli lyhyt, lähinnä siksi, ettei Tessan ja Queenien asuttama talo ollut järin suuri eivätkä sen pihalla nököttävät kaksi ulkorakennustakaan voineet siten sijaita etäällä toisistaan.

Kottikärryjen seisahtuessa toisen, edellistä isomman vajan eteen mies havahtui tokkurastaan.

”Hei hetkinen... Eikös teidän pitänyt viedä minut kirurgin pakeille?”

”Sanoin vieväni teidät oikeaan paikkaan”, Tessa toisti kärsivällisesti ja avasi työhuoneensa oven. ”Te murtauduitte väärään vajaan. Veistä vaativat työt hoidetaan täällä, kuokkahommat tuolla toisessa.”

Tessa asetti lyhdyn leikkauspöydän kulmalle ja meni hakemaan naulakosta kirurgin esiliinansa. Rinnuksiin kuivunut veri rapsahteli iloisesti hänen sitoessaan essun nauhat vyötäisilleen.

”Niin, ja otan maksun mielellään etukäteen. Kuolleet eivät tahdo muistaa velkojaan.”

2. luku,

jossa veitsi viuhuu ja veri lentää

Mies makasi puisella pöydällä töin tuskin tajuissaan. Totta kai hän oli valahtanut veltoksi juuri sillä hetkellä, kun Tessa ja Queenie olivat ryhtyneet punnertamaan häntä ylös kottikärryistä. Pieni apu potilaalta olisi ollut paikallaan, sillä herrottoman miehenkörilään liikuttelu vaati voimia.

”Pitikin saada riesaksi tuollainen ruipelo”, Queenie kirosi, eikä Tessa voinut muuta kuin yhtyä hänen sarkasmiinsa.

Miehellä tosiaan oli pituutta vähintään kuusi jalkaa ja painoa varmasti parisataa naulaa. Se oli niin lähellä pientä hevosta, että jopa kaiken nähnyt tammipöytä natisi hänen allaan. Valtavan ruhon nostelu polttelisi taatusti Tessan ja Queenien käsivarsissa vielä aamulla, jos sinne saakka ylipäätään päästäisiin.

Queenie kiristi nahkahihnat miehen lantion ja rinnan poikki, jotta potilas pysyisi aloillaan ja poissa kirurgin kurkulta. Pisimmät hihnoista kulkivat pöydän alta, kun taas nilkkoja ja ranteita sitovat leveämmät remmit oli kiinnitetty pöydän laitoihin. Niiden kanssa Tessa oli erityisen huolellinen, sillä hän oli kerran saanut nyrkiniskun vatsaansa kesken leikkauksen. Seuraavalla kerralla hän mottaisi takaisin.

Juuri kun viimeinen hihna oli saatu paikoilleen, potilas avasi suunsa. Tosin ulos tuli pelkkää gaelinsekaista monger-rusta, josta Tessa ymmärsi vain äkäisen sävyn. Invernessin liepeillä kasvanut Queenie sen sijaan oli paremmin perillä ylämaalaisten puheenparresta, joten Tessa jätti ystävänsä kuuntelemaan miehen kurkkuäänteitä ja meni itse sytyttämään tulen takkaan.

Ulkorakennuksen ainoat ikkunat olivat katossa, mikä oli päiväsaikaan varsin käytännöllistä, mutta kun kello läheni keskiyötä ja taivaalla möllötti auringon sijasta pilvien peittämä kuu, ikkunoista lankeava kajo ei niinkään valaissut kuin vain värjäsi kaiken koleaan harmaaksi.

Tessan palatessa leikkauspöydän ääreen lepattava päretikku kädessään keskustelu kuului edenneen kirouksista kysymyksiin.

”Mikä herran nimi mahtaa olla?” Queenie tiedusteli potilaalta sillä aikaa, kun Tessa sytytti pöytää ympäröivät kynttilät ja lyhdyt. ”Ja minä varoitin teitä. Jos kuulen suustanne vielä yhden sopimattoman sanan, aion kutsua teitä jatkossa sillä.”

”Duncan...” mies murahti ja vaikeni.

Queenie nyökytteli, vaikka oli mahdotonta tietää, oliko kyse klaanista vai ristimänimestä. Rajaseudulla Edinburghista etelään käytettiin englantilaistyylisiä sukunimiä, kun taas Ylämaalla klaanit pitivät yhä kiinni perinteistään.

”Hyvä on”, Tessa puuttui puheeseen, ennen kuin Queenie vaatisi kuulla myös potilaan isännimen ja klaanin kotipaikan osatakseen sijoittaa tämän Skotlannin kartalle.

”Olette saanut kylkeenne musketista, ja tarkoitus olisi nyt paikata tuo aukko”, Tessa selitti kovalla äänellä ja selkeästi, jottei joutuisi toistamaan sanojaan. ”Se tulee aiheuttamaan teille merkittävää kipua, paljon suurempaa kuin äskenen kärryajelu. Ymmärrättekö?”

Duncan nyökkäsi heikosti.

Sillä välin, kun Tessa ripusti viimeisen lyhdyn koukkuun leikkauspöydän yläpuolelle, Queenie otti käteensä suuret saksen ja alkoi leikata auki Duncanin läpeensä veristä paitaa. Kangas oli niin olemattoman ohutta, ettei saksia oikeastaan olisi tarvinnut. Miehen nuttu oli jo repeytynyt heidän sitä riisuessaan, eikä Tessaa ollut yllättänyt, ettei taskuista ollut löytynyt edes laihanlaista rahapussia. Varattomuuden vuoksi hän ei ollut koskaan antanut potilaan kuolla. Muista syistä toki, muttei sentään rahan.

Queenien tehdessä työtään Duncan ei enää rimpuillut, ja vähitellen hänen katseensa lasittui mitään näkemättömäksi. Tessa pelkäsi, että mies oli liukumassa horteen kaltaiseen tilaan, jossa järki joutui väistymään vaiston tieltä. Vaikka potilas oli sidottu leikkauspöytään, paniikin valtaan joutuneen ihmisen voima saattoi joskus yllättää, ja tällä kōriläällä voimia oli jo valmiiksi liikaa.

Tessa katsoi potilastaan ja yritti nähdä muutakin kuin lihassmassan. Duncan vaikutti muutaman vuoden häntä itseään nuoremmalta, kenties juuri ja juuri kolmekymmentä täyttäneeltä. Hienoiset rypyt silmien ympärillä saattoivat tietysti tarkoittaa myös sitä, että hän oli mies, joka nauroi paljon, ainakin silloin kun ei taistellut hengestään. Hiukset olivat vaaleanruskeat ja niissä oli sellaisia kullavärisiä raitoja, jotka kielivät runsaasta oleskelusta ulkoilmassa, todennäköisesti merellä tai rannikolla. Lyhyinä tietoisuuden hetkinään Duncan kiroili myös englanniksi, muttei niin karkeasti, että häntä olisi voinut luulla merimieheksi.

Kaikesta päätellen Tessan leikkauspöydällä makasi pitkältä merimatkalta lähiaikoina palannut iloluontoinen skotti, jonka englantilaissotilaat jostain syystä katsoivat ampumisen arvoiseksi.

”Tessa...” sanoi Queenie silloin ja laski sakset kädestään.

Paidan alta oli paljastunut paitsi poikkeuksellisen raamikas ylävartalo, myös repaleisen pyöreä ja huolestuttavan tummaa verta vuotava ampumahaava.

Vain yksi haava.

”Ei ulostuloaukkoa”, Tessa henkäisi. ”Taidamme tarvita monsieur Le Clercin apua.”

Kaksi reikää olisi akkiä ommellut umpeen, ja sitten olisikin voinut jäädä rauhassa odottelemaan kuumeen nousua. Pelkkä sisäänmenoaukko sen sijaan tarkoitti, että kuti oli yhä miehen sisällä.

”Onko teitä ammuttu aiemmin?” Queenie kysäisi Duncanilta, kun Tessa kumartui koluamaan pientä kaappia seinän vierustalla.

”Tämä... tämä on ensimmäinen kerta, kun sain osuman”, Duncan sopersi silmät puoliummessa.

”Sepä erikoista”, Queenie vastasi kepeästi. ”Teidän kokoisenne miehen luulisi olevan melko helppo maalitaulu jopa englantilaissotilaille.”

Kuulosti aivan siltä kuin Queenie olisi rupertellut potilaan kanssa teekupposen äärellä salongissa eikä kädet veressä takapihan vajassa. Hänen äänenpainoistaan ei välittynyt epätoivo, jota myös Queenien oli täytynyt tuntea tajutessaan, kuinka vaikeasta leikkauksesta oli kyse.

Haavan voisi tietysti nytkin vain ommella umpeen. Moni sodasta palannut oli elänyt ammus sisuksissaan täyden, joskin vaihtelevan pituisen loppuelämän. Mutta koska kuula oli ensin lävistänyt saastaiset vaatekappaleet eikä mies hajusta päätellen ollut peseytynyt viikkokausiin, haavaan oli väistämättä kulkeutunut kaikenlaista mädättävää ainesta, joka todennäköisesti typistäisi potilaan elämän muutamaankin tuskantäyteiseen päivään.

”Kuulkaa”, Duncan voihkaisi viimein, ”tuleeko se lääkäri jo pian?”

Queenie huokaisi ja katsahti Tessaan. Kuka ikinä miehen olikaan neuvonut heidän taloonsa, ei ilmeisesti ollut vaivautunut kertomaan kirurgin nimeä. Se kieltämättä harmitti Tessaa. Hän oli sentään ehtinyt hankkia hiukan mainetta täällä Edinburghin kaakkoiskulmalla, mikä oli pienoinen saavutus, kun puolen mailin säteellä oli kaksi sairaalaa, yksi yliopisto ja kaikkien kaupungin kirurgien ja kirurgiksi opiskelevien oma kotipesä, Surgeons’ Hall. Toisaalta Tessan luokse tultiinkin vain, kun oikeiden kirurgien taksat ottivat liian koville tai potilas ei halunnut herättää turhaa huomiota.

”Ei huolta, hyvä herra, kirurginne on paikalla”, Tessa ilmoitti pamauttaessaan kaapinovel kiinni. Sitten hän kohotti ilmaan nahkakantisen teoksen.

”Mi-mikä tuo on?” Duncan kysyi räpytellen silmiään epäuskoisena ikään kuin näkisi ensimmäistä kertaa oikean kirjan.

”Monsieur Le Clercin *The Compleat Surgeon*”, Tessa vastasi palatessaan leikkauspöydän luo ja asettaessaan kirjan kynttilän valaisemaan lukutelineeseen, joka oli säädetty hänen silmiensä korkeudelle. ”Koko kirurgian jalo taito selitettynä helpolla ja miellyttävällä tavalla.”

Hän selasi sivuja löytääkseen oikean luvun ja asetti sitten telineen reunasta kääntyvän puisen rivan pitämään kirjaa avoinna.

”Tämä on kattava, vaikka myönnettäköön, hiukan vanhanpuoleinen opas. Olen turvautunut Le Clercin apuun menestyksekkäästi paljon teitä vaikeammissa tapauksissa.”

Se oli tietysti valhe, mutta tärkeintä oli rakentaa potilaan luottamusta kirurgin taitoihin ja valaa uskoa hänen omiin selviytymismahdollisuuksiinsa. Tessa ei ollut koskaan ennen leikannut kuulaa kenenkään sisuksista, koska ampumahaava-

potilaat harvemmin hakeutuivat kouluttamattoman nais-kirurgin puukon alle.

Duncan tuijotti häntä rävähtämättä ja tapaili sanoja, jotka eivät näyttäneet tulevan helposti.

”Tekö minut leikkaatte?” Duncan sai sanottua. Hetken hiljaisuuden jälkeen hän lisäsi: ”Ja tarvitsette sitä varten eteenne oppikirjan?”

Äänessä kuului aitoa pelkoa. Tessan kokemuksen mukaan se ei yleensä pohjustanut toimivaa potilassuhdetta.

Tietysti juuri silloin Queenie avasi suuren tynnyrin ja alkoi levittää leikkauspöydän alle paksult sahanpurua. Sen oli tarkoitus paitsi suojata lattiaa potilaasta vuotavalta vereltä myös estää kirurgia liukastumasta.

”Ei helvetissä!” Duncan karjaisi ja tempoi siteissään kuin karhu, jonka joku on ollut kyllin typerä sitoakseen pöytään.

”Ymmärrän toki, että toivoisitte saavanne monsieur Le Clercin itsensä”, Tessa selitti niin tyynesti kuin kykeni, ”mutta koska kyseinen kirurgi on sattumoisin maannut kuolleena jo puoli vuosisataa, joudutte valitettavasti tyytymään minuun ja ystävääni.”

”Sietäisi olla kiitollinen, kun madame Tessa uhraa teille aikaansa”, Queenie kivahti ennen kuin Duncan ehti ilmaista enempiä huolia kirurginsa ammattitaidon puutteesta.

Sinänsä oli totta, että Tessan työ kulmakunnan huokeimpana välskärinä rajoittui pitkälti luiden paikoilleen asettamiseen ja paiseiden puhkomiseen. Vertakin hän näki yleensä vain valutellessaan sitä metallikippoon potilaan kyynärvarren alle, eikä tässä totisesti ollut kyse pelkästä suonenskennästä. Ampumahaavan operointi oli vaativa toimenpide, jota harva koulutettu kirurgikaan joutui uransa aikana suorittamaan, ja Tessalla oli apunaan vain Queenien uskollisuus ja monsieur Le Clercin ytimekkäät, joskin kuvittamattomat ohjeet.

Kun Duncan ei ottanut rauhoittuakseen vaan riuhtoi yhä nahkaremmejään, Queenie kaivoi esiin puunuijan, jolla he olivat taltuttaneet pahimpia riehujia aiemminkin.

”Kalautanko?”

Tessa pudisti vaivihkaa päätään.

”Kertokaahan, herra Duncan, oletteko sattumoisin juuksissa?”

”En. Pitäisikö minun muka olla?”

Duncan räpytteli silmiään, jotka taisivat olla pähkinänruskeat. Tessa ei ollut koskaan pitänyt pähkinänruskeista silmistä, vaikka eihän se miehen vika ollut.

”Kyllä siitä kieltämättä apua olisi.” Sitten Tessa kääntyi Queenien puoleen. ”Löytyisikö meiltä vielä tilkka jotain vai joiko Johnsonin muori viimeiset?”

”Ei taida olla muuta kuin sitä kotitekoista, jolla O’Reilly kuittasi laskunsa.”

Queenie kaivoi kaapista likaisen pullon kirkasta nestettä, jota herra O’Reilly oli kutsunut viskiksi. Kun hän oli tarjonnut naisille ryyppyä, Tessa oli kieltäytynyt, sillä pelkkä korkin poistaminen oli saanut silmät vuotamaan.

”Parempi sekin kuin ei mitään”, Tessa ilmoitti ja katsoi potilastaan vakavana. ”Herran kannattaa olla maistelematta turhia ja keskittyä vain nielemään niin paljon kuin suinkin sietää.”

Duncan oli onneksi siinä määrin rimpuilunsa uuvuttama, ettei vastustellut, kun Queenie kohotti hänen päätään ja asetti pullonsuun hänen huulilleen.

Väkevän viinan haju täytti huoneen ja nosti jälleen kyyneleet Tessan silmiin. Kauan humalan nousua ei voinut odotella tai potilas ehtisi vuotaa kuiviin, ennen kuin leikkaus oli edes alkanut.

Tessa huuhtaisi kätensä pesuvadissa jäisen kylmällä vedellä ja kuivasi ne koppuraiseen esiliinaansa. Jamie motkotti hänelle

aina esiliinan pesemisestä, vaikka kirurgien mielestä oli turhaa puhdistaa jotain, mikä likaantuisi heti uudestaan. Tessa itse ajatteli kuivuneen veren ja eritteiden muodostavan kankaaseen eräänlaisen patinan, aivan kuin kupariruoste pronssipatsaan pinnassa, ja olihan hänen aviomiehensä aina kutsunut kirurgiaa kuvanveistoon verrattavaksi taiteeksi.

Duncan ei ollut vielä kunnolla juovuksissa, mutta aiemmin pelokas katse haritti lupaavasti ja hengitys löyhkäsi pahemmalta kuin herra O'Reillylla.

”Avatkaa suutanne reilummin”, Tessa kehotti.

Hämmentyneenä mies totteli, ja Queenie livautti puisen kauhanvarren hänen hampaidensa väliin.

”Se estää teitä puremasta kieleenne. Potilaan tukehtuminen vereen on kirurgin kannalta aina äärettömän nolo päätös muuten onnistuneelle leikkaukselle.”

Sen jälkeen Tessa nyökkäsi Queenielle merkiksi, jotta tämä siirtyisi paikalleen pöydän vastakkaiselle puolelle. Vaikka remmit olivat tiukalla, potilasta oli pideltävä aloillaan tai skalpelli tekisi pahempaa jälkeä kuin musketin kuula. Queenie huuhdelti haavan *aqua vitaella* ja kuivasi parhaansa mukaan pellavapyyhkeellä, jotta Tessa näkisi, mitä oli tekemässä.

Tessa veti syvään henkeä, pyyhkäisi hiussuortuvan pois kasvoiltaan ja lukaisi monsieur Le Clercin ohjeen uudestaan. Hän aloitti leikkaamalla pois pahimmin vaurioituneen kudoksen haavan ympäriltä, koska niin riekaleisen ihon sulkeminen oli kuin yrittäisi ommella yhteen kukan terälehtiä.

Haavan siistiminen sujui sinänsä helposti, ellei Duncanin mylvintää otettu huomioon. Miesparka ulvoi tuskissaan ja riuhtoi siteissään niin, että Queenie joutui pitelemään häntä kaksin käsin, ja silti Tessan veitsi pomppi minne sattui.

”Viinaa olisi pitänyt olla enemmän”, Tessa mutisi.

Queenie nyökkäsi vakavana. ”Pystytkö jatkamaan?”

”Toki, mutta työn jäljestä en mene lupaamaan mitään. Entä laudanumia, onko meillä sitä?”

”Vain pikku tilkka. Apoteekkari ei suostunut myymään luotolla.”

Duncan huusi taas ja puukapula putosi pois hänen suustaan. Miehen koko ruumis vapisi niin holtittomasti, että Tessa olisi yhtä hyvin voinut suorittaa leikkauksen hevosvaunuissa poikkeuksellisen kuoppaisella tiellä.

”Käytetään se tilkka”, Tessa päätti, vaikka mieluiten hän olisi säästellyt tinktuuraa hiukan myöhemmäksi.

Duncanin kokoisen miehen tainnuttamiseen olisi tarvittu ainakin 20 tippaa. Silti pienikin määrä oopiumia oli Tessan mielestä parempi kuin tämä kirottu tytinä.

Queenie annosteli laudanumin potilaan suuhun, ja vaikka Duncan typeryyksissään yritti sylkeä lääkkeen pois, vaikutuksen alkamisen saattoi nähdä hetkessä. Miehen kasvoille levisi seesteinen ilme ja rimpuilu taukosi.

”Tämä sitten vähän kirpaisee”, Tessa varoitti Duncania, joka oopiumihuuruissaan tuskin kuuli muuta kuin sirkkojen sivitystä ja lintujen laulantaa.

Aikaa hukkaamatta Tessa otti kuuden tuuman metallikoukun ja lävisti sillä haavan toisen reunan.

”Pidä lujasti kiinni”, Tessa kuiskasi ojentaessaan koukun varren Queenielle.

Queenie oli avustanut kyllin monessa leikkauksessa tietäkseen, mitä tehdä, ja pian hän oli saanut nostettua haavan reunaan niin, että Tessa näki potilaansa sisään. Onnekkaasti yksikään elin ei vaikuttanut vahingoittuneen. Useampi suoni sen sijaan oli revennyt, ja vuodon tyrehdyttäminen vaatisi aikaa, jota heillä ei ollut. Duncan oli vielä tokeissaan ja jaksoi valittaa tuskiaan, mutta viskistä ja laudanumista huolimatta ei menisi enää kauan ennen kuin potilas vaikenisi pysyvästi.

”Yritän olla nopea”, Tessa sanoi ääneen, ennen kuin työnsi kätensä Duncanin sisälle.

Huuto ja rimpuilu voimistuivat taas, ja Queenie sai tehdä kaikkensa pitääkseen lihakoukun paikoillaan.

Haava oli niin ahdas, että Tessan ranne täytti sen kokonaan. Hänen ei auttanut kuin kopeloida tietään käsituntumalla, jotta ensimmäinen vaurioitunut suoni löytyisi.

”Otanko raudan?” Queenie kysyi nyökäten takan suuntaan.

Siellä odotteli pitkä ja ohut metallitanko, jonka toisessa päässä oli puukahva ja toisessa litteä, punahehkuinen kärki. Yleensä Tessa vältti kauterisointia viimeiseen asti. Joko polttoraudan kudoksille tekemä tuho tai yksinkertaisesti potilaalle toimenpiteestä aiheutuva sietämätön tuska oli pilannut monta onnistunutta leikkausta.

”Odota vielä. Koetan ensin solmimalla.”

Vaikka Tessa oli kuivannut haavan parhaansa mukaan, katgutista tuli tavattoman liukasta heti, kun hän kietaisi ensimmäisen lenkin valtimosuonen ympärille. Katgutti oli kuitenkin parasta juuri sisäisiin ompeleisiin, koska lampaan-suolesta valmistettu lanka ei vaatinut poistamista vaan imeytyisi osaksi kehoa.

Tessa veti syvään henkeä. Hänen sormensa kieputtivat suolilankaa vikkelämmin kuin yhdenkään mieskirurgin, ja hetkessä kaksi suurinta verisuonta oli sidottu. Ohuempia suonina oli revennyt useampia, niitä kaikkia ei millään ennättäisi sulkea, ennen kuin lattialle valuneen veren imemiseen tarvittaisiin pienen metsän verran sahanpurua.

Tessa antoi ystävälleen merkin, ja Queenie toi hänelle takkatulessa odotelleen polttoraudan. Sen enempiä miettimättä Tessa asetti haavaan metallisen suojaputken, tähtäsi sen pään kohti vuotavia suonina ja survaisi sitten tulikuuman raudan putken läpi. Hän saattoi vain toivoa osuneensa oikeaan

paikkaan, kun palavan lihan ja veren kuvottava käry täytti hänen sieraimensa.

Duncan päästi selkäpiitä kylmäävän räkäisyn. Queenie yökäili hajusta ja koetti samalla kaataa Duncanin kurkkuun lisää viinaa. Siitä ei tullut mitään, koska mies tärisi kuin kouristuksen vallassa. Tessa keskittyi hengittämään suun kautta ja jatkoi nopeasti seuraavaan suoneen, ennen kuin rauta ehtisi jäähtyä.

Kun viimeinenkin vuotavista suonista oli poltettu umpeen ja ulos tuli enää pelkkää savua, Tessa pyysi Queenieta huuhtomaan haavan samalla viskillä, jota potilaalle oli juotettu.

”Oletko varma?” Queenien äänessä kuului epärointi. ”Meillä on vielä tilkka *aqua vitaeta* jäljellä.”

”Samaa viinaa se on, eri nimellä vain.”

Queenie kohautti olkiaan ja lorautti aimo annoksen viskiä miehen kyljelle. Se kirvoitti Duncanista uuden kiljaisun, nyt jo vähän voipuneemman, mikä sai Tessan huolestumaan. Ei luvannut hyvää, jos potilaan voimat ehtyivät ennen kuin hän oli edes päässyt etsimään lyijynpalaa, joka yhä piilotteli jossain miehen sisuksissa.

”Tämä saattaa sattua vähän enemmän kuin tuo äskeinen”, Tessa varoitti työntäessään kätensä uudestaan haavaan.

Hyvä uutinen oli se, ettei Duncan ainakaan vielä ollut kuoleman kielissä, sillä huuto alkoi välittömästi. Vaikka verta oli nyt vähemmän, haavan sisälle oli yhä vaikea nähdä ja Tessa joutui tyytymään nopeaan tunnusteluun. Hän löysi joitain kangasriekaleita, kaiketi paloja paidasta tai nutusta, jotka kuula oli vienyt mukanaan, mutta vaikka hän kuinka kaiveli, itse ammusta hän ei saanut sormiinsa.

Aikansa tongittuaan Tessan oli pakko keskeyttää. Samaa toivoi myös hänen potilaansa.

”Pyydän, lopettakaa...” Duncan voihki. Kyyneleet olivat kasteleet miehen posket ja kipu väänsi suuta irvistykseen.

TERVETULOA MADAME TESSAN HOIDELTAVAKSI!

Tessasta ei koskaan pitänyt tulla välskäriä. Silti hän on ajautunut harjoittamaan ammattia salaa ja hankkinut jopa hieman mainetta. Kun Tessian pakeille könyää raamikas jakobiittikarkuri musketinkuula kyljessään, alkaa seikkailu, jossa roiskuu veri ja räiskyy lempi – eikä edes kirurgin oma sydän ole turvassa.

1750-luvun Edinburghin pimeille kujille ja skotlantilaisiin linnoihin sijoittuvassa veikeässä viihderomaanissa käytellään sujuvasti niin skalpella kuin naisellisia avuja.

”Tarkiaisen taiturimainen tarinankuljetus vie taas mukanaan niin, että lukija voi vain kiljua mielihyvystä.”

**HÄMEEN SANOMAT ROMAANISTA MAGGIE, ELI KUINKA
JANO TYYDYTETÄÄN (2023)**

